

גְּדוּלַּת תְּפִלָּה יוֹתֵר מִמַּעֲשִׂים טוֹבִים. * גַּלְגַּל מַפְלָה* שְׁהִי מֵשֶׁה רַבִּי עֲלֵי פִי שְׁהִי בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים*
רַבִּינּוּ ע"ה אֵף עַל פִּי שְׁהִי בְּיָדוֹ מַעֲשִׂים טוֹבִים*
הוֹרֵק לְתַפְלָה:

ב"ר המאריך בתפלתו ומעייין בה.
לפי שכוון בתפלתו. וימנה דהנל
משמע דעיון תפלה לאו מעליותא
הוא וכן משמע פ' הרוחה (לקמן נה)
ג' דברים מוזכרין עונותיו של אדם
וקאלמו עיון תפלה. ולא כן משמע
בפ' מפנין (שם קמ). דקאלמו אדם
אוכל פירותיהן צבואה"ו וקא חשיב
עיון תפלה אלמנא מעליותא הוא וכן
משמע בגט פסוטי (ב"ב קסד): דקאלמו
משלשה דברים אין אדם יגול כלל יוס
וקאלמו עיון תפלה פירוש שאין אדם
מעייין בה אס כן משמע שהוא טוב
יו"ל דמרי עיון תפלה יש עיון תפלה
דהנל מהנפה שחנא דקאלמו עיון
תפלה דהמס שמכוין את לבו לתפלה א':
א"ר דמעתי א"ר תרשר פנא"ו דייק
מיוקא מדלנא קאלמו דמעתי
תמלש ש"מ שפא נלתי כלל פסע
ואין להתפלל רק שתקבל:
קודם תפלתו מנין שנא' אשרי
יושב ביתך. ולפיכך מקני
ונמר זה הפסוק קודם מהנל לדל'
לפסוקי מהנלו דלמרי אשרי הרבה:
כלל

רבינו הנגאל

הגו רבנן חסידים
הוראשני חייו שרוחן שעה
אחת ומתפלל וכו'. וכו'
מאחר ש"ט שעה ביום
מתקסקין בתפלה תורתן
ומלאכתן אימתי נעשית
אלא מתוך שטרסיהם הם
תורתן משתמרת ומלאכתן
מחברת. תנין תמא כן
היהוה דאמר תפלה מנחה
דעל המנה קטנה, והיא
שעה א"ר חסיד רביע, כערה
תפלה המנחה ומתפלל
תפלה ערבית והיוני
ושכחת שריא שעה אחת
ביום אחת תפלה דאי לרבנן
דאמר ד' תורה לא
מנחתה של של תפלה
(כדן) ועל תפלה שלש
תפלות ביום. וקודם דמרי
המה ורו שרוחן שעה אחת
ביום, כי בעלית שרוח
נתן החמה ה' מילין, ואמר
רב ויקא לא שני אלא
למלך ישראל וכו'. וכו'
לעיל ל ב ד"ה אפילו.

ובין העיר: א"ר חנין א"ר חנינא כל המאריך בתפלתו אין תפלתו חוזרת ריקם
מנא לן ממשנה רבינו שנא' ואתפלל אל ה' ובתוב בתורה וישמע ה' אלי גם
בפעם ההיא איני והא א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן כל המאריך בתפלתו
ומעייין בה סוף כל ילדי כאב לב שנא' תוחלתו ממושכה מחלה לב מאי
תקנתיה עיסקו בתורה ועין חיים תאור בה ואין עין חיים אלא תורה
שנאמר עין חיים היא למחויקים בה לא קשיא דהא דמאריך ומעייין בה הא דמאריך ולא מעייין בה א"ר חמא
ב' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה':
ת"ר ארבעה צריכין חזק ואילו הן תורה תפלה מלכות וירדן ארץ תורה ומעשים טובים מנין
שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין
שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': ורואמר
ציון עובדי ה' וה' שכחני היינו עוובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם
מולות בראתי ברקיע ועל כל מוול ומול בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל
כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרמון ועל כל קרמון וקרמון
בראתי לו שלשים גסמרא ועל כל גסמרא וגסמרא תליתי בו שלש מאות ויששים ומאשה אלפי רבוא כוכבים
כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עובדתי ושכחתי 17 התשכח אשה עולה
אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופמרי רחמים שהקרבת לפני כבודי אמרה לפניו רבש"ע הואיל
ואין שכחה לפני כסא כבודך שמה לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו
רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמה לא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך
והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה
מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא 18 אשרי
יושב ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' 19 אך צדיקים יודו
לשמך ישבו ישרים את פנתך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישעה שעה אחת תפלתו ושעה
אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים
יודו לשמך ישבו ישרים את פנתך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

ענה לאש הפסגה. גדצר תפלה זו תלמידי להרחוק אותה:
ובפרשם כפיס. אי לאו דגדולה תפלה כיון דלמך למה לי רוב
וזמנים למה לי מו ובפרשם הא חפילו וזמנים לא ימא ליה: אל
חזר. מדלנא יי כתיב את דמעתי תראה ש"מ נראים היא לפניו ואין
צריך להמפלל אלא שמתקבל לפניו:

ונתפא אוסא קיר ברזל. סימן למחית
בזול המפסקת זינו לניס: ומעייין
בס. מנפא שמעשה בקשמו על ידי
הארכמו סוף שליטה נעשית ומנלמא
מוחלת ממושכה חסו והיא כלל כפז
שחלס מנפא ואין תאומו צהא:
סוהלנ. לשון חלוי ומחנה: ועין חיים
סאוה צהא. סופו של מקרא הוא:
קוה. והתמוך ולא תמשוך ירך לאל
חזור וקוה: לריפין חווק. שמתקום
אלס צהן תמיד ככל כמו: ורך ארץ.
אס אומן הוא לאומנומו אס סומך
הוא לקסורמו אס ארס מלמחה הוא
למלחמתו: שגיש חיל. רשטי גייסות
ומזרות חלוקות: לגיון וקרמון
והסמרה. שמות של שררה כגון שלטון
וקדנות: גם אלה. מעשה העגל
שחמרו אלה אלהיך ישראל (שמות ג):
ואנכי זה מעשה סיני. שנאמר זו
אלני ה' אלהיך (שם ט): ושיני
ניסך. והלך יהלוק: יודו לשמך.

והלך ישנו ישרים את פניך: טעם
שעוה. לשלש תפלות: סורסס
משפסרת. כמון לכס שאין תלמודס
משפסרת: אכל למלכי עכו"ם
פוסק. שלח יהרגנו: הא דלפסך
קאלו. כגון שסמון לגמור תפלתו:
כלל

שנאמר עין חיים היא למחויקים בה לא קשיא דהא דמאריך ומעייין בה הא דמאריך ולא מעייין בה א"ר חמא
ב' חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה':
ת"ר ארבעה צריכין חזק ואילו הן תורה תפלה מלכות וירדן ארץ תורה ומעשים טובים מנין
שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך לשמור ולעשות ככל התורה חזק בתורה ואמץ במעשים טובים תפלה מנין
שנא' קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה' דרך ארץ מנין שנא' חזק ונתחזק בעד עמנו וגו': ורואמר
ציון עובדי ה' וה' שכחני היינו עוובה היינו שכוחה אמר ר"ל אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע אדם
מולות בראתי ברקיע ועל כל מוול ומול בראתי לו שלשים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו שלשים לגיון ועל
כל לגיון ולגיון בראתי לו שלשים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלשים קרמון ועל כל קרמון וקרמון
בראתי לו שלשים גסמרא ועל כל גסמרא וגסמרא תליתי בו שלש מאות ויששים ומאשה אלפי רבוא כוכבים
כנגד ימות החמה וכולן לא בראתי אלא בשבילך ואת אמרת עובדתי ושכחתי 17 התשכח אשה עולה
אמר הקב"ה כלום אשכח עולות אילים [א] ופמרי רחמים שהקרבת לפני כבודי אמרה לפניו רבש"ע הואיל
ואין שכחה לפני כסא כבודך שמה לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה אמרה לפניו
רבש"ע הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמה לא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך
והיינו דא"ר אלעזר א"ר אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל ואנכי לא אשכחך זה
מעשה סיני: חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת: מנא הני מילי א"ר יהושע ב"ל אמר קרא 18 אשרי
יושב ביתך ואמר ר' יהושע ב"ל המתפלל צריך לשהות שעה אחת אחר תפלתו שנא' 19 אך צדיקים יודו
לשמך ישבו ישרים את פנתך תניא נמי הכי המתפלל צריך שישעה שעה אחת תפלתו ושעה
אחת אחר תפלתו קודם תפלתו מנין שנא' אשרי יושבי ביתך לאחר תפלתו מנין דכתיב אך צדיקים
יודו לשמך ישבו ישרים את פנתך תנו רבנן חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

א) [ג] מוס' סנהדרין לה: וכן
תמוס' דמנחם 4 ד"ה שגמלנא,
ב) כ"ב ע"ג, א) מן אדם ק"ך
לפניו (ד' קתן נה, א) ז"ל
ג) וברך אלוסא ח"י וזה
דלל אפסך נקיר אפסך נקיר
מקיר ויהי לא חסדן (ו) ויניע
מוס' שמת ק"ח: ובריה סו: וברכי
קסד:

הנהרות הב"ח
א) [ג] עגמל ויפסקס
כפיס וגי' ויריבס דמיס:
ב) רש"י ד"ה אל תראה מדלנא.
ג) וברכי דף ג"ע פ"י בע"פ
ד"ש:

לגיון הש"ס
גמ' ב'ל כהן שרוחן סנהסה
מסרי"ו ז"ל וכן כהני ימנות
(ד' ד"ה עגמל. ע' ו'
מייסע סוף פקד' ו' דמסות:
רוב' ד"ה ברוח וכו' בלא
תפלה. ע' שמת מוסרי"ס
חל"ס פ"י 4:

הנהרות הגר"א
א) [ג] עולת (חל"ס) מ"ח
וירי עש"ס:

מוסף רש"י
שמחה תפלתו וגי' אל
דמעתי אל תחרש. שפעה
תפלתו און לגמור מנפס
שמתקא מלח קריס' שמתק
תפלתו, אכל כל תמס יס למסו
מנפס כקסא ולמך מו א"י כמס
שאין דלכך נפתח אלא להמס
ב"ב: וכו'. ברימא דיעבא. יוס
המקטן ויבחוט ג"ג. ומעייין
ב' חזר. בולג משיעס כקסא
לפי שהתפלל כסוה וקסוה ג"ג.
כאב כבא. שאין כקסא נעשית
(ש"ס) תורתל. לשון תפלה כמס
ותל משה (ש"ס). סגטרס. מוטל
(ד"ה ט').

מוסף תוספות
א. כלומר משמש טובים
ב. תפלה לא מני. מוס' ר"י
ג. דרמיוני עלה
ד. תוחלת ממושכה מחלה לב.
ה. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.
ו. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.
ז. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.
ח. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.
ט. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.
י. מוס' שמת ק"ח: ד"ה יו"פ.

רב ניסים גאון
אפילו המלך שואל בשלמו
לא ישיבנו ושנינו עור
בתוספתא הוכיח את אס
המס המלך שואל בשלמו לא
ישיבנו זהו כתוב ח' א' ר'
שמות כיון שגמור אחד הונו
משיב שאלת שלום ואיתא
לחא ברימא כגמרא דבני
מערבא דפרוקין: מנו רבנן
מעשה בחסיד אחד שהיה
מתפלל בדרך. את כבבא קמא
כפ' הגהול (דף טג) כל מעשה
בחסיד אחד אינו אלא ר'
היהוה כןבבא או ר' היהוה ר'
אילעאי ויתאח דכותה
במקרא (דף טו) כפרק יש
ברקנות הבעור:

א) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

א) חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

1. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

1. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

1. חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין שעה אחת
וחורין ושוהין שעה אחת וכי מאחר ששוהין תשע שעות ביום בתפלה תורתן היאך משתמרת ומלאכתן
היאך נעשית אלא מתוך שהסידים הם תורתם משתמרת ומלאכתן מתברכת: אפילו דהמלך שואל
בשלמו לא ישיבנו: אמר רב יוסף ה"א שנו אלא למלכי ישראל אבל למלכי עכו"ם פוסק מיתובי
המתפלל וראה אנס בא כנגדו רואה קרון בא כנגדו לא יאה מפסיק אלא מקצר ועולה לא קשיא
הא דאפשר לקצר (ויקצר ואם לאו פוסק) ת"ר מעשה בחסיד אחד שהיה מתפלל בדרך בא שר אחד
נתן לו שלום ולא החזיר לו שלום המתין לו עד שסיים תפלתו לאחר שסיים תפלתו א"ל ריקא והלא
כתוב בתורתכם 20 רק השמר לך ושמור נפשך ובתבי 21 ונשמרתם מאד לנפשותיכם כשנתתי לך שלום
למה לא החזרת לי שלום אם הייתי חותך ראשך בסיף מי היה תובע את דמך מידי א"ל המתן לי
עד שאפייסך בדברים א"ל אילו היית עומד לפני מלך כשר ודם ובא חכרך ונתן לך שלום היית
מחזיר

